

СТАНОВИЩЕ

относно дисертационния труд на Васка Здравкова на тема:
**„Възможностите на когнитивно- поведенческата психотерапия
за овладяване на депресивни състояния при дислексия на
развитието“**

Автор: проф. дпсн Людмил Георгиев

Дисертационният труд на Васка Здравкова е написан на 170 страници, разделен е на 3 глави, заключение, препоръки, библиография и приложения. Библиографията е от 214 заглавия на български, македонски, сръбски, хърватски и английски език. По темата на дисертацията Васка Здравкова има 5 публикации в научни издания. Текстът е онагледен с 5 фигури и 10 таблици. Тази структура отговаря на изискванията за този род научни разработки.

През последните години нарасна научния интерес към дислексията както по отношение на идентификацията и етиологията, така и по отношение на разработване и адаптиране на терапевтични стратегии. Терапевтичните програми обичайно са насочени към преодоляване на базови невропсихологични дефицити. Традиционните терапевтични програми са насочени към училищните умения и често неглеждат емоционалните и поведенчески симптоми.

Дислексичният синдром засяга различни области на функциониране: импресивна и експресивна реч, четивни умения, разбиране на прочетеното, умения за писане, разбиране на написаното, математически умения и математическо мислене. Клиничната картина се допълва от емоционални разстройства и поведенчески девиации, които допълнително затрудняват овладяването на основните училищни умения. Дисертационният труд на Васко Здравкова е на актуална тема. Подходът за третиране на дислексия на развитието е иновативен и нестандартен.

Както правилно отбелязва дисертантът в специализираната литература могат да бъдат открити над 60 определения за дислексия на развитието. Много често обаче съдържателната стойност на различните определения е

идентична. Във връзка с това е и първата положителна страна на дисертационния труд. Васка Здравкова успешно се е ориентирала и представила адекватно и критично представя многобройни определения и етиологични теории. Направен е критичен анализ на достъпната литература, подчертавайки както позитивните аспекти, така и „белите петна“. Подходът, възприет от дисертантката е да се ползват двата диагностични справочника-ДСМ и МКБ. Тя се опира на био-психо-социалния модел, уточнявайки, че дислексичните симптоми могат да бъдат с различна стойност в този модел. Това предполага оценка на биологично, когнитивно и поведенческо ниво. По този начин Васка Здравкова плавно преминава към основната цел на дисертационния труд-да оцени нивото на депресивитет и възможностите на КПП при деца с дислексия.

Демонстрираните още в началните класове трудности в придобиването на основни училищни умения, оказват влияние върху емоционалната регулация и поведенческите модели. Именно тези затруднения оказват отрицателно влияние върху психичните състояния, качеството на живот, самооценката и водят до преживяване на различност, несъответност, тревожност и тъга. Децата с дислексия са чувствителни към отхвърляне, проявяват високи нива на тревожност, депресивитет, които често задълбочават проявите на дислексия.

Депресията устойчиво се наблюдава в тийнейджърските години на носителите на дислексия на развитието. За децата с дислексия ходенето на училище е съпроводено с емоционален стрес, който постепенно хронифицира и води до депресия. Ниското самочувствие, социална изолация, както и коморбидност с тревожност или синдром на дефицит на вниманието и хиперактивност. Тези други състояния могат да повишат риска от депресия.

Дислексията допринася за развитието на чувство на неудовлетвореност, което се проявява в различни социални ситуации. Фрустрацията води до гняв към училищата, учителите, родители и връсницикото формира дисфункционални мисли на себе си, другите, света и бъдещето. Това нарушава интеракциите с другите, води до изолация, самоизолация, агресия и др.

Когнитивно-поведенческата психотерапия има за цел да промени негативните дисфункционални мисли и вярвания, но и да въоръжи пациента с умения, които той ще може да използва в проблемни ситуации в ежедневието.

В главата „Организация на изследването“ ясно и точно са формулирани целта, изследователските задачи и хипотезите на емпиричното изследване. Хипотезите касаят ефективността на интервенциите-традиционна терапия и КПП.

В изследването са включени 74 участници на възраст от 7-13г.: 38 подложени на когнитивно- поведенческа психотерапия и 36 на общоприета, обичайна терапия. Групите са огледални по отношение на възраст, образователен статус, ниво на депресивност, доброволно участие и диагностицирана дислексия.

Резултатите от емпиричното изследване предоставят доказателства за значително редуциране на депресивните симптоми и негативните автоматични мисли, както и подобро социално функциониране и адаптация в сравнение с обичайната терапия. Апробирани и препоръчани са поведенческото активиране и когнитивното реструктуриране. Компетентно и ясно са описани особеностите на КПП в детска възраст. Място в сесиите намира и психоедукацията, съобразена с възрастта и образователния статус на изследваните деца. Важно практическо приложение имат описаните подходи и интервенции при изследваните лица. Подходът е иновативен, но доказва своята състоятелност, въпреки че се интервенират депресивните симптоми, а не директно дислексията. На основата на резултатите от емпиричното изследване са формулирани препоръки, които също имат своята практическа стойност.

Представени са 5 статии по темата на дисертацията. Дисертационният труд е написан на добър език и стил.

Съществени забележки по съдържанието на дисертационния труд нямам, с изключение на непрецизната употреба на някои термини (напр. терапия/лечение) и недостатъчно изясняване на същността на т.н. обичайна терапия.

Заклучение

Имайки предвид актуалността на темата, иновативният подход при терапия на дислексията, практическата стойност на дисертационния труд, с пълна убеденост предлагам на Уважаемото Научно Жури да присъди на Васка Здравкова образователната и научна степен ДОКТОР по 3.2. Психология, Клинична психология.

18.08.2024 г.

Подпис:.....

(проф. д.пс.н. Людмил Георгиев)